

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ РИНКУ ТА ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

МУРАТОВ ОЛЕГ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 332.14:502(477)

**ПРОГНОЗУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Одеському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Ковальов Анатолій Іванович,
Одеський національний економічний університет,
проректор з наукової роботи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кизим Микола Олександрович,
Науково-дослідний центр індустріальних
проблем розвитку НАН України, директор

доктор економічних наук, професор
Лисюк Володимир Митрофанович,
Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України,
завідувач відділу ринкових механізмів
та структур

Захист дисертації відбудеться «31» травня 2017 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.177.02 в Інституті проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України за адресою: 65044, м. Одеса, Французький бульвар, 29.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці в Інституті проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України за адресою: 65044, м. Одеса, Французький бульвар, 29 та на сайті www.impeer.od.ua

Автореферат розісланий « ____ » _____ 20__ р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Горячук В.Ф.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Прогнозування соціально-економічного розвитку, як процес наукового передбачення являє собою одну з головних складових управління національним господарством. Перспективний розвиток територіальних утворень, визначаючи подальший стратегічний напрямок просування держави, має будуватися на засадах передбачення майбутнього та прогнозування цього процесу на принципах сталості й комплексності, що базуються на положеннях програмно-регулюючого підходу до управління. Співвідношення сталості та комплексності широко використовується за кордоном, сприяючи розвитку певних територіальних структур і, тим самим, розкриваючи їх можливості. Використання подібних підходів до управління є надзвичайно актуальним для економіки України, з огляду на можливість визначити можливі шляхи розвитку суспільства та передбачити економічні ресурси, необхідні для цього, а також виявити найімовірніші та економічно ефективні варіанти перспективного розвитку, передбачити наслідки майбутніх і поточних управлінських рішень, що в підсумку дозволить сформувати інноваційні механізми управління економікою на макро- і мезорівнях та визначати важелі державного регулювання національної економіки.

Проблематика передбачення та прогнозування перспектив розвитку національної економіки, її територій є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Цій проблемі присвятили дослідження, зокрема, такі науковці: Б.В. Буркинський, А.І. Бутенко, В.І. Захарченко, А.І. Ковальов, О.М. Котлубай, Ф.М. Кирилук, В.В. Корольков, Б.Н. Кузик, В.І. Кушлін, Є.В.Лазарева, В.М. Лисюк, А.Г. Мазур, В.Ю. Медвідь, М.І.Обушний, В.Н.Осипов, В.Ф. Семенов, Н.Л. Шлафман, Н.І. Хумарова, М.І. Хилько, Ю.В. Яковець та інші відомі вчені Південної економічної школи. Достатньо широко висвітлено в науковій літературі й питання соціально-економічного розвитку регіонів. Загальновідомі напрацювання вітчизняних фахівців з цього напрямку: О.Ю.Амосова, К.О. Ващенко, З.С. Варналія, В.Є. Воротіна, В.М. Гейця, М.І. Долішнього, С.І. Дорогунцова, В.С. Кравціва, Е.М. Лібанової, Т.В. Момота та інших відомих українських науковців з інших наукових шкіл України. Проблеми вдосконалення державного регулювання економічними системами стали об'єктом постійної уваги як з боку науковців, так і представників влади та бізнесу. Віддаючи належне здобуткам відомих науковців, зазначимо на необхідності продовження досліджень даного питання в інтересах практичного застосування, адже залишаються відкритими питання передбачення можливого стану економічного й соціального розвитку національної економіки на різних рівнях управління, що потребує подальшого опрацювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри економіки та управління національним господарством Одеського національного економічного університету. У межах наукових тем «Проблеми підвищення ефективності господарювання у народногосподарському комплексі (на мезо- та мікроекономічних рівнях» (№ ДР 0109U008758, 2010-2012 рр.) та

«Управління функціонуванням та розвитком в регіональних соціо-економічних системах» (№ ДР 0113U000652, 2013-2015 рр.) автором обґрунтовано застосування програмно-цільового підходу для перспективного соціально-економічного розвитку Одеського регіону та наявних цілевих комплексних програм. Запропоновано методи прогнозування та регулювання соціально-економічного розвитку Одеської області на основі визначених пріоритетів і цілей та оцінки ефективності впровадження цілевих комплексних програм. У межах госпдоговірної теми «Стимулювання розвитку підприємництва в Одеському регіоні» (2014 р.) автором доведено вагомість та значення малого й середнього підприємництва в національній господарській системі, перспективного резерву соціально-економічного зростання та розвитку; визначено переваги виваженої державної політики щодо вітчизняного малого й середнього бізнесу, які здатні сприяти становленню України як економічно розвиненої європейської держави. Особисто автором обґрунтовано та запропоновано методичне забезпечення з прогнозування та регулювання економічної стабілізації та подальшого розвитку на національному й регіональному рівнях.

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних і методологічних засад, розробці методичних положень та практичних інструментів з організації прогнозування та регулювання в системі управління національною економікою, розробці рекомендацій щодо стабілізації та подальшого регулювання економічним розвитком адміністративно-територіальних утворень на основі використання пропонуваніх засобів прогнозування.

Для досягнення вказаної мети в роботі були поставлені такі завдання:

— дослідити основні положення теорії передбачення та її місце в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку та здійснити теоретико-методологічний аналіз напрацювань щодо визначення понять «передбачення», «прогнозування», «територіальне прогнозування»;

— узагальнити зарубіжний досвід формування систем територіального прогнозування, визначити його провідні напрямки та підходи до розробки прогнозів, планів, програм на макро- і мезорівнях, які можуть бути застосовані для прогнозування соціально-економічного розвитку окремих сфер економічних систем в Україні;

— обґрунтувати та визначити організаційно-економічний механізм управління реалізацією комплексних цілевих програм для розвитку регіональних економічних систем та розробити теоретико-методичний підхід до його застосування програмно-цільової та регулюючої концепції на регіональному рівні;

— розробити логістичну модель комплексних прогнозних оцінок та методику економічних розрахунків для прогнозування й регулювання економічної розбудови окремих сфер для областей України з метою проведення порівняльної характеристики соціально-економічного стану та подальшого перспективного розвитку згідно мети;

— провести всебічне комплексне дослідження стану та динаміки національної економічної системи на базі прогностичних індикаторів економічного розвитку з метою обґрунтування механізмів розвитку ключових сфер економіки на основі державного прогнозування та регулювання різних рівнів економічної системи;

— надати змістовні характеристики поняттям та сутності програмно-цільового та регулюючого підходів як ефективного засобу соціально-економічної стабілізації та подальшого підвищення стійкості соціально-економічних систем всіх рівнів та оцінити очікувану ефективність й фінансову забезпеченість цільових комплексних програм соціально-економічного розвитку Одеської області;

— розкрити потенційно можливі та наявні засоби забезпечення соціально-економічної стабілізації та розвитку систем та виявити перспективи прогностичного регулювання розвитку економічного потенціалу на регіональному рівні.

Об'єктом дослідження є процес прогнозування та регулювання соціально-економічного розвитку на всіх рівнях управління та його вплив на цілісність та стійкість національної економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методичні підходи до прогнозування й регулювання соціально-економічного розвитку як елементів системи державного управління національною економікою в напрямку забезпечення стійкого економічного зростання.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи складають загальні та спеціальні методи наукового дослідження: діалектичний та історичний – при дослідженні теоретичних положень та категорійного апарату передбачення й прогнозування в системі державного регулювання економіки; аналізу та синтезу – при вивченні сучасного стану прогнозування в країні, нормативно-правової бази, зарубіжного досвіду територіального прогнозування; порівняльного аналізу – при узагальненні напрацювань вітчизняних і зарубіжних науковців відносно організації прогнозування в системі державного управління національною економікою; абстрактно-логічний, економіко-статистичний і методи системного аналізу – для розробки моделі комплексного підходу до процесу дослідження, для розгляду й аналізу особистих потреб у взаємозв'язку зі структурними змінами національної економіки; індукції та дедукції – під час розробки концептуальних засад формування механізму державного регулювання потреб, місця та ролі в ньому програмно-цільового методу; економетричні методи – для проведення аналізу факторного впливу різних чинників на особисті потреби; систематизації – при висвітленні резервів підвищення конкурентоспроможності мезосистем на основі використання засобів прогнозування.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі й інші нормативно-правові акти центральних та місцевих органів влади, офіційні матеріали Державного комітету статистики України та державних органів статистики в Одеській області; монографії й науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних науковців; довідкові і періодичні видання, матеріали власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого науково-прикладного завдання, пов'язаного зі всебічним обґрунтування науково-методологічних положень щодо розробки організаційно-економічних засад процесу прогнозування в системі управління національною економікою та розробці методичних підходів з визначення перспектив соціально-економічного зростання адміністративно-територіальних утворень на мезорівні на основі використання засобів прогнозування.

Найважливіші в науково-теоретичному плані та вагомими у прикладному значенні результати роботи, що характеризують новизну наукових результатів і розкривають особистий внесок здобувача, є такими:

вперше:

— надано визначення категорії «організаційно-економічний механізм управління соціально-економічним розвитком», що являє собою підкатегорію категорії «господарський механізм» як, засновані на використанні законів і закономірностей економічного розвитку, цілеспрямовані дії з упорядкування та оптимізації економічних відносин, у першу чергу бюджетних та майнових; форм організації інфраструктурного забезпечення населення та виробництва; громадського піклування; структури та застосовуваних методів управління, регулювання та контролю; засобів залучення людей до праці і підприємництва;

удосконалено:

— теоретичні та методичні положення з прогнозування соціально-економічного розвитку, в частині обґрунтування принципу емерджентності якого слід дотримуватись у прогнозуванні та доведення обмеженості застосування методів екстраполяції тенденції, при прогнозуванні результатів регіонального розвитку;

— системні положення з визначення критерію соціально-економічного розвитку, як складової процесу світового сталого розвитку спрямованого на зменшення ентропії (міри неупорядкованості) раціонального взаємоіснування природи та людини в територіальній мегасистемі;

дістало подальший розвиток:

— концептуальні визначення категорії «соціально-економічна система» шляхом її орієнтації на забезпечення сталого розвитку, коли на чільне місце поставлено принцип забезпечення благополуччя людини, що перетворює цю систему на якісно новий рівень – еколого-соціо-економічна система;

— система показників оцінки стану соціально-економічного розвитку, у тому числі за результатами або прогнозом результатів реалізації програм чи проектів, спрямованих на розвиток країни та регіонів, до якої введено показники: ступінь економічного достатку населення; умовний рівень екологічного стану території; умовний рівень техногенного навантаження на екосистему, для яких розроблено методичні підходи до кількісної оцінки;

— обґрунтування напрямів реалізації прогнозного регулювання розвитку економічного потенціалу територій при застосуванні методики експертних оцінок пріоритетності напрямів соціально-економічного розвитку з метою впровадження інноваційних підходів до управління, а також оцінювання

ефективності й фінансової реалізованості цільових комплексних програм соціально-економічного розвитку на прикладі Одеської області.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання запропонованих розроблених теоретико-методологічних положень і прикладних аспектів для здійснення оцінки економічного потенціалу адміністративно-територіальних утворень країни. Запропоновані у дисертації пропозиції дають змогу забезпечити виконання програм розвитку в умовах децентралізації шляхом застосування алгоритму прогнозування основних показників у межах пріоритетності економічного розвитку територій та узагальнення сутності програмно-цільового підходу.

Розроблені рекомендації щодо вдосконалення створення цільових програм дозволяють сконцентрувати дефіцитні ресурси на найбільш пріоритетних напрямках, тому виявляються ефективним інструментом державного регулювання на національному і регіональному рівнях. Застосування програмно-цільового методу для побудови та забезпечення функціонування системи управління розвитком інфраструктури на регіональному рівні зумовлює взаємозв'язок цілей і ресурсів їх розвитку, створення ресурсного забезпечення досягнення поставлених цілей, що сприятиме підвищенню ефективності управління соціально-економічним розвитком, тому реалізація програм такого роду є одним з основних засобів державної підтримки територій, що дозволяють системно вирішувати питання економічного та соціального розвитку.

Основні положення наукових напрацювань були використані при визначенні пріоритетів у стратегічному розвитку Одеської області на період до 2020 року. Теоретико-методологічні й практичні пропозиції та розробки щодо питань регулювання економічним розвитком територій впроваджено в діяльність. Науково обґрунтовані рекомендації дисертаційної роботи були використані при підготовці фундаментальних та прикладних науково-дослідних робіт Одеського національного економічного університету у 2010 – 2014 рр.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні та методичні положення, розробки й висновки дисертації є результатом самостійних досліджень щодо вдосконалення процесів прогнозування та регулювання економічних процесів у системі державного регулювання економіки. З наукових публікацій, виданих у співавторстві, у роботі використано лише положення, які є результатом особистого дослідження автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертації доповідалися і обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах, з яких основні: Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми економіки та управління національним господарством» (м. Ялта, 2013 р.); Міжнародна підсумкова науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях» Одеського національного економічного університету, академічних установ і вищих навчальних закладів (м. Одеса, 2014, 2015 рр.); Міжнародна науково-практична конференція «Економіка та управління національним господарством; стан, тенденції та перспективи» (м. Одеса, 2014, 2015 рр.); круглий стіл «Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні та

регіонах Причорномор'я» (м. Одеса, 2014 р.); щорічна Міжнародна економічна конференція «Конкурентоспроможність економіки – проблеми і фактори економічного зростання» (м. Прага, Республіка Чехія, 2014 р.), Міжнародна ювілейна науково-практична конференція «Європейська практика та національні особливості у плануванні» (м. Свіштов, Болгарія, 2015 р.).

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 8 наукових праць, з яких 2 монографії (у співавторстві) та 6 статей, 3 з яких опубліковано у журналах, що включено до наукометричних баз, у т.ч. 2 статті у закордонних періодичних виданнях, 3 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в інших виданнях. Загальний обсяг опублікованого матеріалу, що належить автору, становить 4,1 друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, а також додатків, які включають довідки та акти про впровадження результатів досліджень.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, розкривається зв'язок роботи з науковими програмами, формулюється мета та основні задачі дисертаційної роботи, вказуються методи дослідження, подається наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, представлена апробація результатів дисертації та публікацій за темою дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методичні підходи з прогнозування соціально-економічного розвитку країни та регіонів» досліджено положення теорії передбачення та її місця в системі державного регулювання економічного розвитку; проаналізовано закордонний досвід формування системи територіального прогнозування; визначені пріоритети застосування програмно-регулюючого підходу на регіональному рівні.

При дослідженні концептуальних засад теорії передбачення доведено важливість передбачення, як певного методу визначення та опису можливого стану соціально-економічного розвитку, а також економічних та соціальних процесів, які можуть бути виявленими та вивченими в майбутньому в системі державного регулювання економічного розвитку. Основними формами передбачення за ступенем конкретності та характером впливу на хід процесів, що досліджуються, є такі три форми передбачення: гіпотеза, прогноз та план.

Встановлено, що у сфері державного управління національною економікою передбачення знаходить своє втілення у категорії прогнозування, яке виступає центральною ланкою системи стратегічного державного управління та сприймається як процес передбачення основних тенденцій соціально-економічного розвитку національної економіки на відповідну перспективу з урахуванням конкретних поточних та майбутніх управлінських рішень з боку органів державної влади.

Визначено основні функції прогнозування в системі регулювання ринкової економіки як процесу передбачення основних тенденцій соціально-економічного розвитку на перспективу, серед яких на перше місце в сучасних умовах

господарювання виходить необхідність передбачення тенденцій розвитку об'єкта прогнозування з урахуванням факторів, що впливають на його динаміку, а також прогнозування ходу та наслідків виконання того рішення, що прийняте та почало реалізовуватися, з метою його своєчасного коригування.

З огляду на те, що будь-який процес має спиратися на відповідне правове поле, в роботі досліджено основні положення вітчизняного законодавства, що стосується проблематики передбачення, на підставі чого з'ясовано сутнісне розуміння цього процесу з позиції законодавчого унормування та визначено національну документацію з передбачення основних тенденцій соціально-економічного розвитку на макро- та мезорівнях, що знаходить свою конкретизацію в багаторівневій ієрархічній системі планування та прогнозування розвитку країни та її адміністративно-територіальних утворень. Показники усієї цієї сукупності національних документів з передбачення основних тенденцій соціально-економічного розвитку є орієнтиром для розроблення суб'єктами підприємницької діяльності власних прогнозів, планів, бізнес-планів та інших документів.

Визначено, що найважливішою та невід'ємною частиною складного процесу управління соціально-економічними процесами у національній економіці виступає прогнозування процесів, які відбуваються на регіональному рівні, що втілюється в категорії територіальне прогнозування. Воно проявляється у розробці концепцій та прогнозів територіального розвитку, які втілюють в собі загальний задум, погляд в майбутнє і основні напрямки розвитку адміністративно-територіальних одиниць країни та відображають специфічний просторовий аспект процесів відтворення матеріальних благ, робочої сили, виробничих відносин і вирішення проблем соціального й екологічного характеру.

Прогнозування регіонального розвитку повинно здійснюватися відповідно до загальних принципів прогностики і територіального прогнозування. Серед цих принципів особливе значення мають системність і узгодженість, варіантність і безперервність, верифікованість (достовірність і точність) прогнозів, а також введений автором принцип емерджентності, який вимагає врахування впливу територіально-економічного розвитку інших регіонів макроекономічної системи.

Проведені автором дослідження дозволили зробити висновок про обмеженість застосування екстраполяційних методів при прогнозуванні регіонального розвитку в зв'язку з тим, що багато економічних параметрів на регіональному рівні через малу масштабність досліджуваного об'єкта характеризуються досить різкими коливаннями. Крім того, на рівні регіону значно зростає ефект міжрегіональної взаємодії. Так, введення в дію якогось-небудь потужного транспортного чи виробничого об'єкта в сусідньому регіоні призведе до різкого зростання виробленої валової і чистої продукції як галузі, так і регіону, його не можна передбачити заздалегідь методами екстраполяції. У той же час екстраполяційний підхід прийнятний практично тільки в тих випадках, коли зовнішні і внутрішні умови (особливо обмеженість ресурсів та інші жорсткі чинники) не ведуть до стрибкоподібних змін прогнозованої системи в довгостроковому періоді. Чим вище ступінь стійкості в розглянутих

економічних процесах, тим допустимо і більший період розрахункового прогнозу, і навпаки, зі зменшенням стійкості в процесі розвитку скорочується часовий горизонт прогнозування. Однак у всіх випадках «довжина» ретроспективного ряду повинна бути в двічі більше розрахункового періоду прогнозу і не може бути менше 5-7 років навіть при прогнозуванні на один крок (рік) вперед. Слід зазначити, що стійкість економічних процесів перебуває в прямій залежності від їх масштабу. З ростом величини прогнозованих економічних об'єктів збільшується стійкість їх розвитку і відповідно розширюється сфера застосування екстраполяційних методів в прогнозуванні, і навпаки. Треба відзначити взаємозв'язок якості статистичних рядів підстави прогнозу і періоду попередження прогнозу. Тут під якістю статистичних рядів розуміється мінімальне відхилення кількісних величин від усередненого тренда досліджуваного процесу за досить тривалий період. Чим вище якість ретроспективних рядів, тим довше може бути період прогнозування. Однак часто на економічні процеси впливає одночасно безліч факторів, ряд з яких може носити випадковий характер, що призводить до істотного відхилення від сформованої усередненої тенденції і відповідно знижує якість ретроспективних рядів.

Таким чином, єдино обґрунтованим підходом використання екстраполяційних методів в прогнозуванні регіонального розвитку слід вважати варіант роздільного прогнозування загальних результатів соціально-економічного розвитку мезоекономічної системи (в масштабах всієї країни) і прогнозування структурних зрушень вкладів регіонів такої системи в загальні економічні результати. Тоді з'єднання двох цих прогнозів дозволить отримати, звичайно при дотриманні всіх інших вимог до екстраполяції, науково обґрунтовані результати передбачення соціально-економічного розвитку кожного окремо взятого регіону.

Автором досліджено поняття «організаційно-економічний механізм управління економікою» і на цій підставі обґрунтовано тлумачення організаційно-економічного механізму управління соціально-економічним розвитком на підставі реалізації цільових програм, як заснованих на використанні законів і закономірностей економічного розвитку, які мають загальний та місцевий прояв, цілеспрямованих дій з упорядкування та оптимізації регіональних економічних відносин, у першу чергу бюджетних та майнових; форм організації інфраструктурного забезпечення населення та виробництва; громадського піклування; структури та застосовуваних методів регіонального управління, регулювання та контролю; засобів залучення людей до праці і підприємництва.

Розроблений організаційно-економічний механізм управління реалізацією цільових програм, передбачає створення системи правових, адміністративних та економічних регуляторів і виступає важливим елементом їх реалізації. Він передбачає формування мети, провідних завдань, функцій, принципів та головні підходи до реалізації управління цільовими програмами та проектами (дивись рис. 1).

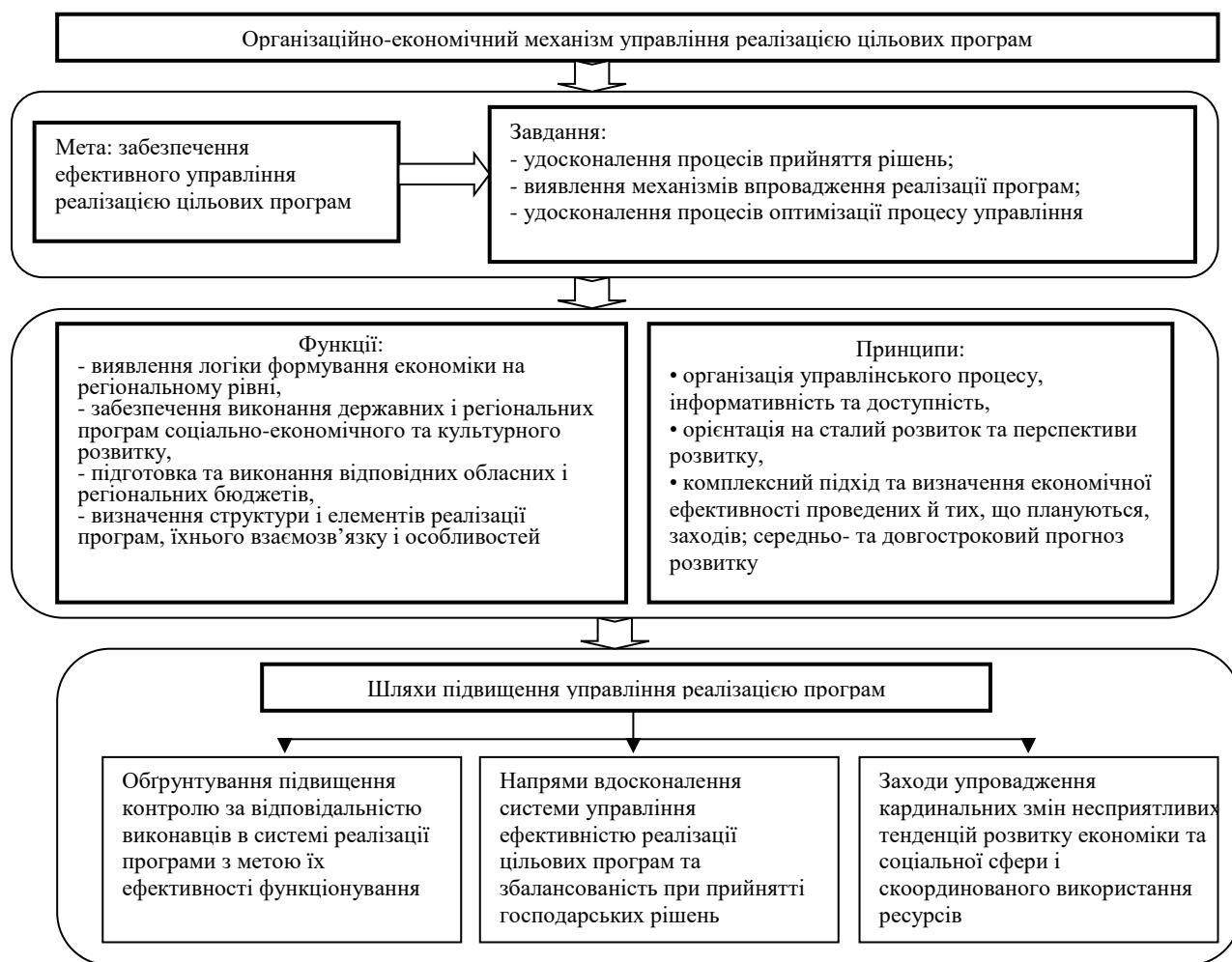

Рис. 1 – Схема організаційно-економічного механізму управління реалізацією цільових програм

Доведено, що пріоритети застосування програмно-регулюючого підходу на регіональному рівні, базуючись на економічних прогнозах, визначають комплекс елементів державного регулювання.

У другому розділі дисертаційної роботи «**Методичні основи прогнозування результатів діяльності мезосистем для цілей соціально-економічного розвитку**», з позиції комплексного підходу, проведено дослідження стану та динаміки мезосистем на базі запропонованих прогнозних індикаторів економічного розвитку; розроблено методичні підходи до оцінки стану та процесу регулювання економічного розвитку економічних систем; розроблено економічні інструменти для прогнозування та регулювання сталого розвитку територій та регіонів.

Запропоновано алгоритм щодо послідовності моделювання соціально-економічного розвитку територій, проведено аналіз основних показників в рамках пріоритетності економічного розвитку (рис. 2).

Доведено, що методи прогнозування становлять сполучну ланку в уявленнях про статичні елементи економічної системи.

Складність прогнозування регіонального розвитку будь-якої мезосистеми обумовлюється необхідністю комплексного аналізу безлічі взаємопов'язаних

факторів, що характеризують соціальний і економічний розвиток в обраному часовому інтервалі. Зазвичай він встановлюється в розрізі від 3-5 років, хоча бувають і більш короткострокові (рік) і довгострокові (20 років). Успішне вирішення такого завдання багато в чому залежить від вибору раціональних методів моделювання цієї економічної системи.

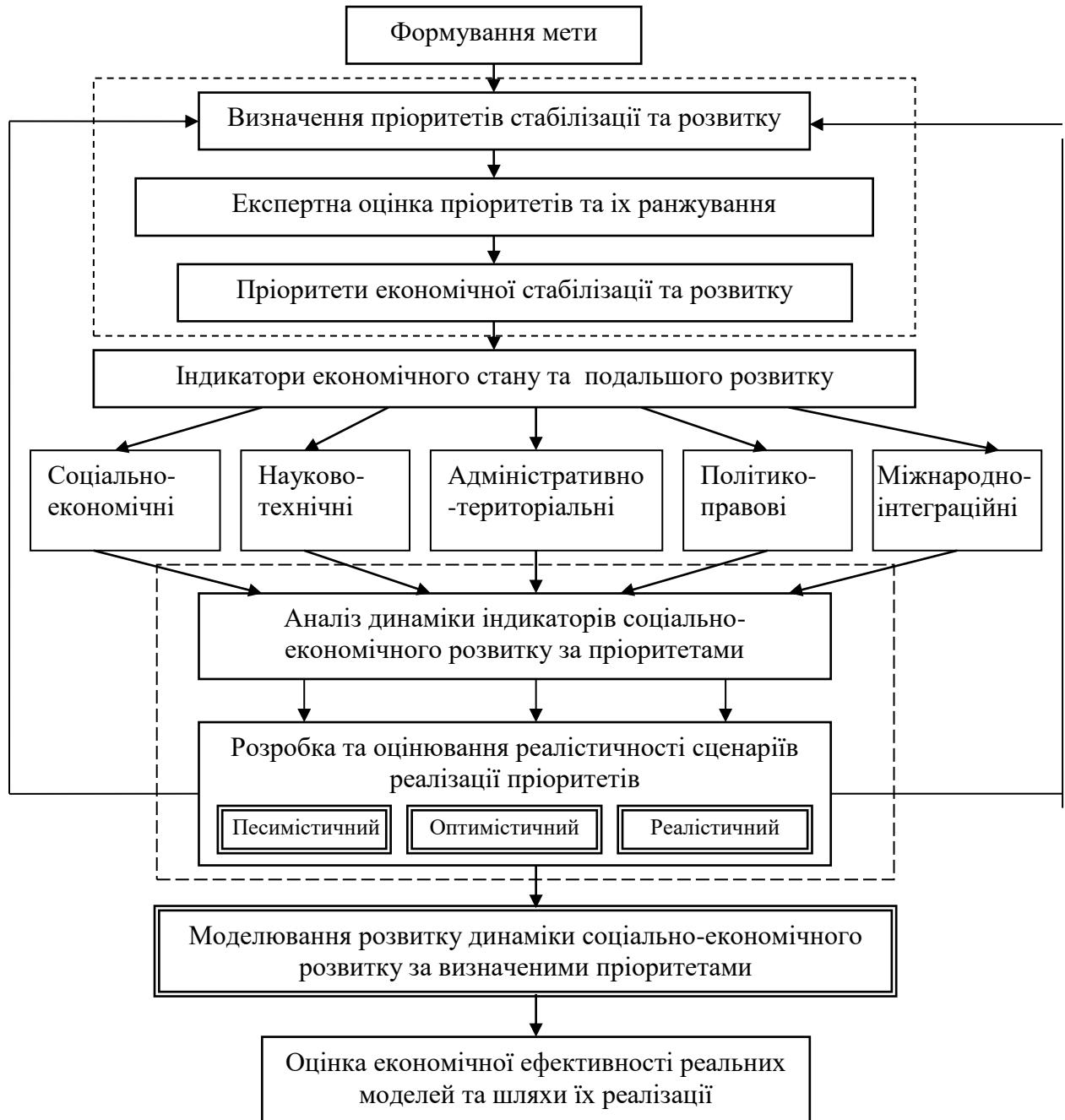

Рис. 2 – Блок-схема послідовності моделювання соціально-економічної стабільності та розвитку мезосистем

Регіон - складна соціально-економічна мезосистема, розвиток якої в сучасних економічних умовах характеризується стохастичністю і значною мірою невизначеністю, в першу чергу зовнішніх факторів. Ось чому для розробки регіональних моделей найбільш прийнятним з існуючих методів моделювання складних систем є імітаційний метод, при якому відповідними зв'язками

імітуються різні сценарії стану мезосистеми при реалізації тих чи інших дій, що управляють нею.

Як правило, при розробці математичного забезпечення моделі слід використовувати комбінацію різних підходів, які базуються на економетричних моделях, моделях міжгалузевих та міжрегіональних балансів, попиту і пропозиції. Ці підходи доповнюють один одного і допускають при спільному використанні розробку високоефективних гібридних моделей. Такий комбінований алгоритм виявляється максимально придатним саме для моделювання складних ієрархічних економіко-виробничих систем, на різних рівнях опису яких доводиться використовувати різні методи. У моделях відображаються вимоги всебічної збалансованості економіки: ресурсної, міжгалузевий, матеріально-фінансової, територіальної.

Особливістю сучасних підходів до регіонального розвитку є забезпечення його стійкості і соціальної спрямованості. В цьому відношенні цілепокладання виступає не просто як досягнення певних значень макроекономічних показників регіону, а як досягнення гармонізації розвитку цієї мегасистеми, в якій головними елементами виявляються природа і людина, їх раціональне взаємоіснування. У зв'язку з цим регіон для цілей прогнозування слід розглядати як нерозривну в своїй єдності екологосоціоекономічну систему. Основним показником стану і розвитку таких систем є її Ентропія. Ентропія (E), як міра невпорядкованості системи являє собою добуток ймовірності знаходження системи в заданому стані та логарифма цієї ймовірності узятого з оберненим знаком.

Величина E_c визначається за функцією прогнозу результатів розвитку відповідного регіону в умовах відсутності будь-якого втручання у економічні, соціальні та екологічні процеси регіону, а величина E_p – в умовах його здійснення за період життєвого циклу проекту економічного розвитку регіону. Таким чином:

$$E_p = \int_0^T \{F(D_p, K_p, Z_p, N_p) * (-\ln(D_p, K_p, Z_p, N_p))\} dx ; \quad (1)$$

$$E_c = \int_0^T \{F(D_c, K_c, Z_c, N_c) * (-\ln(D_c, K_c, Z_c, N_c))\} dx , \quad (2)$$

де D_p, K_p, Z_p, N_p и D_c, K_c, Z_c, N_c – відповідно валовий регіональний продукт у вартісному вимірі віднесений на душу населення регіону; ступінь економічного достатку населення регіону (відношення кількості населення, що проживає за певною межею економічного достатку (скажімо бідності) до загальної його кількості); умовний рівень екологічного стану території регіону; умовний рівень негативного впливу пов'язаний із збільшенням техногенного навантаження на екосистему, після реалізації цільової програми чи проекту розвитку і в умовах їх відсутності); $\{0:T\}$ період життєвого циклу проекту.

Співвідношення E_c та E_p дає уявлення про ступінь регіонального розвитку та реалізованість цілепокладання за відповідною програмою чи проектом.

Умовні рівні екологічного стану (забруднення) території та техногенного навантаження (у першому приближенні можна застосовувати відношення площі під транспортно-промисловими та аграрно-індустріальними об'єктами до площі

зайнятої рекреаційними об'єктами, різними зеленими зонами та зонами дикої природи) на довкілля оцінюють на основі базової схеми оцінки ризику в галузі екологічного менеджменту. Ця схема описує базові елементи процесу для наукової оцінки негативного впливу фактору, що впливає на екосистему або компоненти екосистеми.

Основними особливостями даної схеми є:

1. Включення формулювання проблеми (фактори, що потрібно оцінити кількісно) в початкову стадію для визначення основних параметрів оцінки;
2. Ідентифікація небезпеки і оцінка показника «доза-результат» об'єднані у фазі оцінювання екологічних ефектів. (Показник «доза-результат» замінений на показник «впливовий фактор-результат» з метою підкреслити можливість того, що фізичні зміни, що не вимірювані в дозах, так само, як і хімічне забруднення, можуть викликати стрес екосистеми).

Базова схема проводить паралель між природним екологічним ефектом і оцінкою впливу шляхом об'єднання двох оціночних процесів в аналітичній фазі між фазами формулювання проблеми і характеристикою ризику.

При формулюванні проблеми експерт встановлює цілі, широту і фокусування оцінки. Організація, відповідальна за оцінку, визначає кінцеві точки оцінки (КТО) у вигляді точних виразів дійсних значень екологічних показників (екологічних ресурсів або цінностей), які повинні бути захищені.

Кінцева точка вимірювання (КТВ) - це вимірювана екологічна характеристика, яка пов'язана з оцінюваною характеристикою, вибраною як КТО. Фактично КТВ є представницькою характеристикою (властивістю) об'єкта, яка, власне, і вимірюється і на підставі якої робляться висновки про характеристику КТО.

На підставі наведеного алгоритму запропоновано програму аналізу та прогнозування економічного розвитку:

Блок 1 – SWOT-аналіз конкурентних переваг за сегментом пріоритетів економічного розвитку.

Блок 2 – аналіз динаміки основних показників за пріоритетами економічного розвитку, що включає аналіз динаміки основних показників, аналіз циклічності методом Фур'є (ШПФ), рейтингову оцінку пріоритетів.

Блок 3 – оцінка потенціалу і місткості за пріоритетами економічного розвитку: аналіз пропозицій, аналіз попиту, оцінка потенціалу і пріоритетних ринків.

Блок 4 – прогноз основних показників за пріоритетами економічного розвитку на основі сценарного підходу.

Розроблена послідовна класифікація методів прогнозування, що охоплює всю область в цілому і показує взаємозв'язок кожного виду в загальній системі. В основі послідовної класифікації лежить принцип збереження певної ознаки, спільної для всіх об'єктів певного класу, роду, виду і т.ін.

У третьому розділі дисертаційної роботи «Головні напрямки соціально-економічного розвитку мезосистем» розроблено наукові напрямки вдосконалення засобів забезпечення економічного розвитку на регіональному рівні; обґрунтовано положення впровадження цільових комплексних програм

соціально-економічного розвитку територій і проведено детальну оцінку їх ефективності.

Прогнозні розрахунки основних показників економічного розвитку Одеської області на 2016-2017 рр., наведені в таблиці 1.

Результати проведеного аналізу дозволяють визначити циклічність економічних процесів і точки перегину (зміни) динаміки основних показників економічного розвитку Одеської області. Проведені розрахунки показали, що на рубежі 2013-2014 років накопичилася напруга розвитку в економіці області, практично за всіма індикаторами в цей період була прогнозована зміна динаміки розвитку нового циклу з різними трендами, що відповідно обмежило застосування статистичних моделей прогнозування.

Крім того, з огляду на обмеженість інформації, за допомогою імітаційних моделей теж не є можливим отримати прогнозні оцінки з високим ступенем статистичної достовірності. За цих обставин найбільш доцільним вбачається використання експертних методів.

Таблиця 1

Зведена таблиця результатів моделювання прогнозу основних економічних показників Одеської області на 2016-2017 рр.

Назва показника	Значення прогнозу		Наявність і характеристика циклічності
	2016	2017	
ВРП Одеської області, млн.грн.	69415,7	70106	Наявна циклічність, 2014-2015 рр. знаходяться у фазі кризи
Чисельність населення, тис. осіб	2399,4	2406,1	Наявна циклічність, однак основний тренд домінує
Обсяг реалізованої промислової продукції, тис.грн.	23084316	20546624	Циклічність є чітко вираженою. Спектр потужності свідчить про стабільність
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюну, тис.грн.	9694540	10563994	Аналіз дозволяє виділити шестирічний цикл
Реалізація продукції машинобудування, тис.грн.	-	-	Спостерігаються три чітко виділені гармоніки - зниження виробництва з періодичним загасанням
Реалізація продукції легкої промисловості, тис.грн.	293575	322666	Аналіз виявив шестирічний та дванадцятирічні цикли
Реалізація продукції АПК	-	-	Не виявлено перспективних тенденцій розвитку. Відхилення пов'язані з руйнуванням сільськогосподарської інфраструктури

Результати застосування методу експертної оцінки соціально-економічного розвитку Одеської області за допомогою анкетування експертів, в основу якої був покладений сценарний підхід, представлено у таблиці 2.

Графічна інтерпретація результатів експертної оцінки прогнозу розвитку Одеської області в стратегічній перспективі за сценаріями розвитку представлена на рис. 3.

Прогноз деяких показників при різних сценаріях розвитку подій

Показник	Сценарій (разів)		
	інерційний	мобілізаційний	модернізаційний
ВРП (умовний)	1,2	1,7	2,6
Реальна заробітна плата найманих працівників	1,4	1,8	2,5
Інвестиції у основний капітал, у т.ч. за рахунок іноземних інвестицій	1,3	1,9	2,9

Результати наукових спостережень дозволили обґрунтувати використання методу «дерева цілей» для представлення цільової програми, в якому всі елементи ієрархічно пов'язано відносинами співвідпорядкованості. На прикладі програми соціально-економічного розвитку Одеської області, головною метою якої є підвищення якості життя населення, представлено «дерево цілей» завдань муніципального управління (рис. 4). На рисунку представлено шість основних завдань, які потребують подальшого розвитку. У розрізі кожної із зазначених цілей необхідно ефективно функціонування інституціональних структур, що дозволятимуть координувати діяльність як влади, так і підприємців та сприятимуть системно вирішувати питання економічного та соціального розвитку на регіональному рівні.

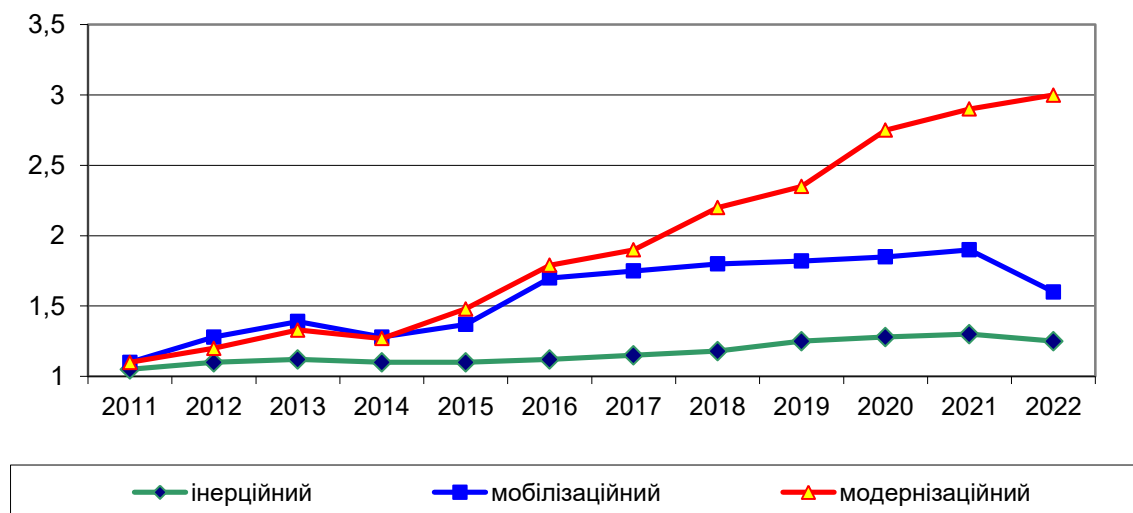

Рис. 3. Узагальнений графік сценарних процесів зростання

Для визначення ролі і значення програмного-підходу, як важливого засобу рішення соціально-економічних проблем, проведена, за спеціальною методикою, оцінка ефективності цільових програм та стану їх фінансування в Одеській області (табл. 3).

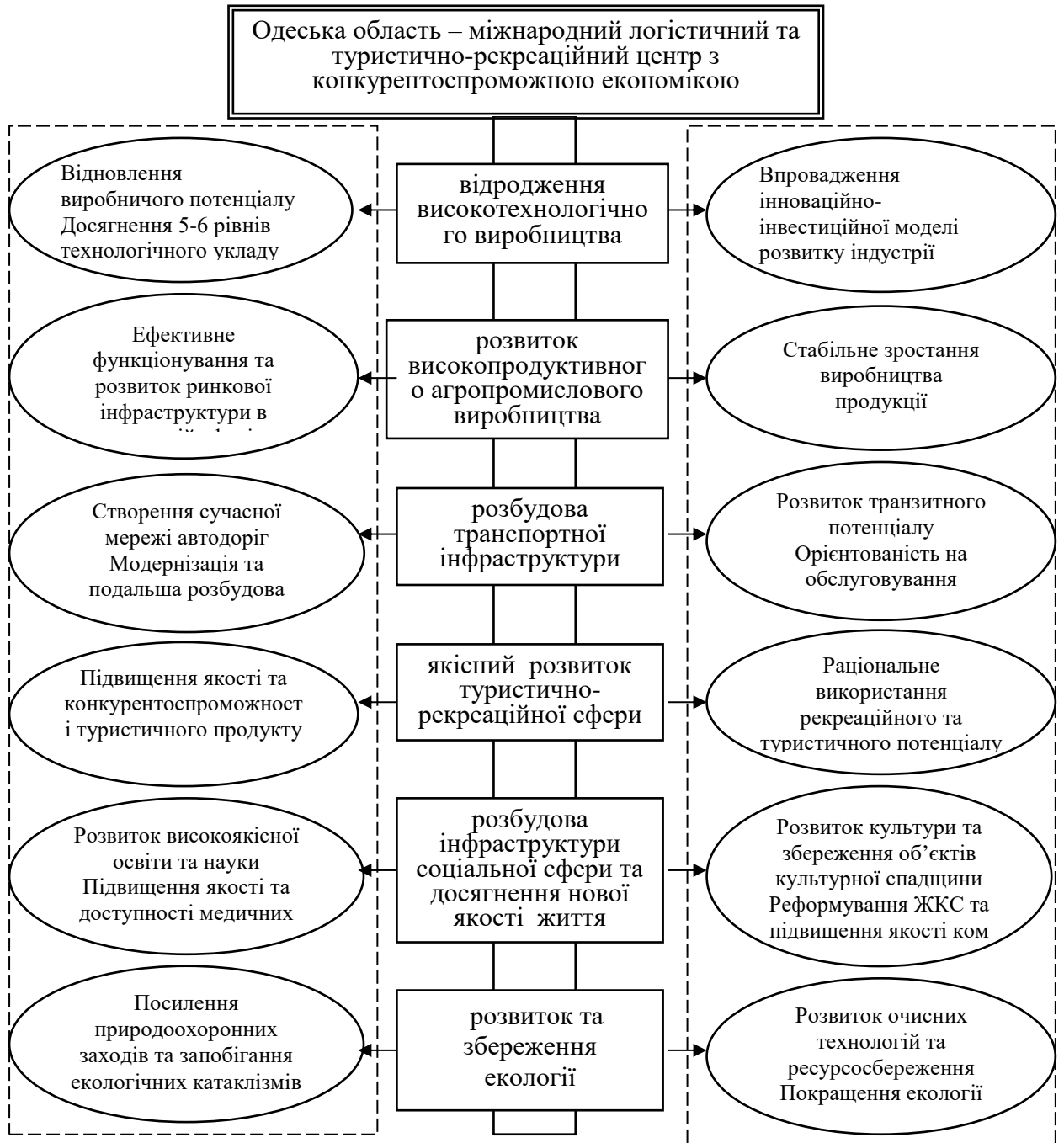

Рис. 4 – Дерево цілей програми соціально-економічного розвитку для Одеської області (складено автором)

В результаті досліджень розрахунків визначено, що чим вище ризик невиконання програми, тим більш радикальні рішення щодо її подальшого фінансування приймаються органами влади. За нашими розрахунками найвищий ризик невиконання програми з усіх розглянутих притаманний програмі сталого розвитку промисловості Одеської області на 2013-2015 роки, адже загальний коефіцієнт перевищив усі норми, то це свідчить про можливе заморожування програми, якщо не внести корективи, щодо її фінансування. Таким чином, проведені розрахунки дадуть можливість органам влади приймати обґрунтовані рішення щодо ранжування програм, їх фінансування та економити бюджетні кошти шляхом виключення нерезультативних програм

Оцінка фінансової реалізованості цільових та комплексних програм
Одеської області

№ п/н	Найменування програми	Коефіцієнти			
		Рівномірного фінансування	Планового зниження	Ризику	Загальний
1	Комплексна програма «Освіта Одещини»	0,263	0,452	0,487	1,202
2	Програма розвитку малого і середнього підприємництва в Одеській області	0,499	0,119	0,171	0,789
3	Програма сталого розвитку промисловості Одеської області	0,258	0,925	0,928	2,111
4	Регіональна програма збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману	0,367	0,391	0,633	1,391

Доведено, що отримання результату оцінки реалізованості програми служить підставою для внесення змін в обсяг фінансування на наступний фінансовий рік, а у випадку, якщо ризик невиконання програми значний або простежується нерівномірне фінансування, яке підвищує ризик нереалізації програми, то розглядається можливість її дострокового припинення. Реалізація запропонованих в дисертаційній роботі практичних рекомендацій дозволить підвищити ефективність цільових програм та створить сприятливі умови для проведення соціально-економічної політики й підвищення якості витрачання коштів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та вирішення важливого науково-практичного завдання з розробки науково-методичних положень та практичних інструментів з організації прогнозування в системі управління національною економікою, економічним розвитком адміністративно-територіальних утворень на основі використання запропонованих засобів прогнозування. Отримані результати дають підстави зробити такі висновки:

1. У результаті проведеного дослідження автором теоретично обґрунтовано концептуальне визначення сутності передбачення як певного методу оцінки та опису можливого стану соціально-економічного розвитку, а також економічних та соціальних процесів, які ще не існують на момент дослідження, але можуть з'явитися і бути виявленими та вивченими в майбутньому в системі державного регулювання економічного розвитку. Обґрунтовано систему принципів прогнозування регіонального розвитку, до якої додатково введено принцип емерджентності – урахування впливу розвитку суміжних регіонів економічної системи.

2. Визначено, що найважливішою та невід'ємною частиною складного процесу управління соціально-економічними процесами в національній економіці виступає прогнозування процесів, які відбуваються на мезорівні, що втілюється в категорії територіальне прогнозування, для якого в роботі доведено обмеження застосування інструментів та моделей екстраполяції тенденцій

зв'язку з тим, що багато економічних параметрів на цьому рівні через малу масштабність досліджуваного об'єкта характеризуються досить різкими коливаннями.

3. Автором обґрунтовано тлумачення організаційно-економічного механізму управління соціально-економічним розвитком на підставі реалізації цільових програм, як цілеспрямованих дій з упорядкування та оптимізації регіональних економічних відносин, у першу чергу бюджетних та майнових; форм організації інфраструктурного забезпечення населення та виробництва; громадського піклування; структури та застосовуваних методів регіонального управління, регулювання та контролю; засобів залучення людей до праці і підприємництва, заснованих на використанні законів і закономірностей економічного розвитку, які мають регіональний прояв.

4. В роботі доведено, що особливістю сучасних підходів до соціально-економічного розвитку мезосистем є забезпечення його стійкості і соціальної спрямованості. В цьому відношенні цілепокладання виступає не просто як досягнення певних значень макроекономічних показників, а як досягнення гармонізації розвитку цієї мезосистеми, в якій головними елементами виявляються природа і людина, їх раціональне взаємоіснування. У зв'язку з цим регіон для цілей прогнозування слід розглядати як нерозривну в своїй єдності еколого-соціо-економічну систему.

5. Автором обґрунтовано, що основним показником стану і розвитку еколого-соціо-економічних систем є її Ентропія. Ентропія, як міра неупорядкованості системи, являє собою добуток ймовірності знаходження системи в заданому стані та логарифма цієї ймовірності узятого з оберненим знаком. Розроблено методичні основи оцінки ступеня регіонального розвитку та реалізованості цілепокладання за відповідною програмою чи проектом, які передбачають розрахунки величин ентропії в умовах відсутності будь-якого втручання в економічні, соціальні та екологічні процеси регіону, і в умовах його здійснення за період життєвого циклу проекту економічного розвитку регіону.

6. У дисертації розроблено систему складових розрахунку ентропії, до яких віднесено валовий регіональний продукт у вартісному вимірі віднесений на душу населення регіону; ступінь економічного достатку населення регіону (відношення кількості населення, що проживає за певною межею економічного достатку (скажімо, бідності) до загальної його кількості); умовний рівень екологічного стану території регіону; умовний рівень негативного впливу пов'язаний із збільшенням техногенного навантаження на екосистему та обґрунтовано методичні підходи до їх кількісної оцінки.

7. На підставі теоретичних обґрунтувань, що формують загальні підходи до аналізу та прогнозування соціального й економічного розвитку мезосистем, запропоновано послідовність розробки моделі аналізу і прогнозування соціального й економічного розвитку та програма аналізу і прогнозування економічного розвитку, що складається з чотирьох блоків: аналіз конкурентних переваг за сегментами пріоритетів економічного розвитку; аналіз динаміки основних показників за пріоритетами економічного розвитку; оцінка потенціалу і місткості за пріоритетами економічного розвитку; прогноз основних показників за пріоритетами економічного розвитку на основі сценарного підходу.

8. За результатами аналізу основних показників у межах пріоритетності економічного розвитку Одеської області визначено перспективи прогнозного регулювання розвитку економічного потенціалу. Проведена оцінка циклічності та гармонійних складових зростання промислового виробництва на прикладі

Одеської області, яка дозволяє, на основі використання методу екстраполяції шляхом аналізу часових рядів методом МНК і Фур'є-аналізу, змодельовати ситуацію економічного розвитку області на перспективу та визначити подальші шляхи розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи у монографіях

1. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: монографія / [А. І. Ковальов, О. М. Муратов, М. Д. Балджи та ін.]; за заг. А. І. Ковальова. – Одеса: Атлант, 2014. – 178 с. – ISBN 978-617-7253-00-5 (10,4 д.а.). *Особистий внесок здобувача – оцінка перспектив економічного розвитку регіону - 1,0 д.а.*

2. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року: монографія / [О.М. Муратов та ін.]. – Одеса: Астропринт, 2012. – 112 с. – ISBN 978-966-190-499-5 (7,0 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача – розробка підходів до прогнозування та економічної оцінки соціально-економічного розвитку Одеської області – 0,7 друк. арк.*

Статті у наукових фахових видіннях

3. Муратов О. М. Цільові комплексні програми як ефективний результат регулювання соціально-економічного розвитку Одеського регіону / О. М. Муратов // Науковий вісник ОНЕУ: зб. наук. пр. Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. – № 20 (199). – С. 4-12. (0,7 д.а.)

4. Муратов О. М. Основні стратегічні завдання державної регіональної політики з підтримки розвитку підприємницького середовища / Н.В. Сментина, О. М. Муратов // Економічні інновації: зб. наук. праць. – Одеса, 2015. – Вип. 59. – С. 310-316 (0,41 д.а.). *Особистий внесок здобувача — визначено базові завдання держави на шляху реалізації політики з підтримки розвитку підприємницького середовища - 0,20 д.а.*

5. Муратов О.М. Аналіз динаміки основних показників економічного розвитку Одеської області / В.А. Карпов, О.М. Муратов // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – Вип.2 (57). – С. 187-194 (0,4 д.а.). *Особистий внесок здобувача – обґрунтування чинників тенденцій показників економічного розвитку Одеської області - 0,2 друк. арк.*

6. Муратов О. М. Методичні основи прогнозування і регулювання розвитку мезосистем в національній економіці / О.І. Лайко, О. М. Муратов // Економічні інновації: зб. наук. праць. – Одеса, 2016. – Вип. 62. – С. 209-214 (0,42 д.а.). *Особистий внесок здобувача — сформульовані методичні основи прогнозування і регулювання розвитку мезосистем в національній економіці за допомогою використання програмно-цільового підходу та показника ентропії для моделювання узгодженості пріоритетів економічного розвитку.*

Статті у видіннях іноземних держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

7. Муратов О.М. Оценка и прогноз динамики основных показателей экономического развития Одесской области // Карпов В.А., О.М. Муратов / European practice and national reflection in the planning: Jubilee international scientific-practical conference, 24-25 April 2015. – Академічно Издательство «Ценов» Свищов, 2015 (0,6 друк. арк.). *Особистий внесок здобувача –*

обґрунтування підходів до прогнозування показників економічного розвитку Одеської області - 0,3 друк. арк.

8. Муратов О. Стратегические направления обеспечения конкурентоспособности регионов Украины в контексте евроинтеграции // Н. Сментына, О. Муратов / Konkurenceschopnost ekonomiky –problémy a faktory jejího zvyšování: sborník z mezinárodní ekonomické konference, 21 Listopadu 2014, Praha. – Praha. Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2014. – С. 233-243 (0,52 д.а.). *Особистий внесок здобувача – науково-методичні підходи до обґрунтування стратегічних напрямків євроінтеграції - 0,25 д.а.*

9. Муратов О. М. Концептуальні положення теорії передбачення в системі державного регулювання економіки // О. М. Муратов [Електронне видання] / Молодий вчений. – 2015 (лютий). – №2 (17). Частина VI. – С. 1250-1253. Режим доступу: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/6-2_17_2015.pdf (0,58 друк. арк.). Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз: РИНЦ, ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.

АНОТАЦІЯ

Муратов О.М. Прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. Одеса, 2016.

Дисертація присвячена питанням прогнозування та регулювання економічного розвитку на рівні адміністративно-територіальних утворень країни. В роботі сформульовано теоретичні положення організації прогнозування в системі державного управління національною економікою та визначено пріоритети застосування програмно-регулюючого підходу на рівні регіону. Запропоновано комплексний підхід до оцінки економічного розвитку мезосистем, як складових національної економіки, що дозволяє забезпечити в умовах децентралізації рівний доступ до бюджетних ресурсів, необхідних для виконання програм соціально-економічного розвитку. Розроблено організаційно-економічний механізм управління реалізацією цільових програм, який передбачає створення системи правових, адміністративних та економічних регуляторів і виступає важливим елементом їх реалізації. Запропоновано методичні підходи до прогнозування та регулювання економічного розвитку України, що ґрунтуються на основі вибірки прогнозних індикаторів економічного розвитку та інноваційній методиці дослідження регулювання розвитку економічних систем; удосконалено моделювання економічних розрахунків для прогнозування та регулювання економічного розвитку регіонів. Окреслено резерви підвищення конкурентоспроможності регіональних економічних систем на основі використання засобів прогнозування та розроблено наукові напрямки вдосконалення засобів забезпечення економічного розвитку на регіональному рівні; обґрунтовано положення впровадження цільових комплексних програм для підвищення конкурентоспроможності регіонів і проведено оцінку їх ефективності; розроблено перспективи прогнозного регулювання розвитку економічного потенціалу регіону.

Ключові слова: прогнозування, регулювання, економічний розвиток, регіональний рівень, програмно-регулюючий підхід, моделювання, цільові комплексні програми, економічний потенціал.

АННОТАЦИЯ

Муратов А.Н. Прогнозирование социально-экономического развития регионов Украины. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины. Одесса, 2016.

Диссертация посвящена вопросам прогнозирования и регулирования экономического развития на уровне административно-территориальных образований страны. В работе сформулированы теоретические положения организации прогнозирования в системе государственного управления национальной экономикой и определены приоритеты применения программно-регулирующего подхода на региональном уровне. Предложен комплексный подход к оценке экономического развития мезосистем, как составляющих национальной экономики, который позволяет обеспечить в условиях децентрализации равный доступ к бюджетным ресурсам, необходимым для выполнения программ социально-экономического развития. Разработан организационно-экономический механизм управления реализацией целевых программ, который предусматривает создание системы правовых, административных и экономических регуляторов и выступает важным элементом их реализации. Доказаны концептуальные определения категорий предвидения и прогнозирования в системе государственного управления экономикой, которые в отличие от имеющихся теоретических обобщений, разделяют формы предсказания по характеру воздействия на ход процессов, которые исследуются, и элемент системы государственного регулирования. Применение положений теории предсказания в системе государственного регулирования экономического развития позволило определить предсказания центральным звеном системы стратегического государственного управления

Предложенные методические подходы к прогнозированию и регулирования экономического развития Украины, основанные на базе выборки прогнозных индикаторов экономического развития и инновационной методики исследования регулирования развития экономических систем; усовершенствованы подходы к моделированию экономических расчетов для прогнозирования и регулирования экономического развития территорий. Усовершенствованы теоретические положения моделирования экономических расчетов для прогнозирования и регулирования экономического развития на региональном уровне, которые в отличии от существующих, дополнены алгоритмом прогнозирования основных показателей в пределах приоритетности экономического развития и предусматривают использование методики прогнозирования динамических рядов экономических показателей развития территорий, основанной на сочетании их экстраполяции по методу наименьших квадратов с анализом цикличности динамики методом Фурье-анализа.

Осуществлена интерпретация территориального прогнозирования, которая, в отличие от существующих, сочетает сущностное понимание процесса с его территориальным охватом в пределах административно-территориальных единиц страны. Обоснованы направления реализации прогнозного регулирования развития экономического потенциала территорий при применении методики экспертных оценок приоритетности направлений социально-экономического развития с целью внедрения инновационных

подходов к управлению.

Проведено обобщение понимания сущности программно-целевого подхода как эффективного результата повышения конкурентоспособности территорий, оценки эффективности и финансовой реализуемости целевых программ социально-экономического развития Одесской области. Указанные резервы повышения конкурентоспособности региональных экономических систем на основе использования средств прогнозирования и разработаны научные направления совершенствования средств обеспечения экономического развития на региональном уровне; обоснованы положения внедрения целевых комплексных программ для повышения конкурентоспособности регионов и проведена оценка их эффективности; разработаны перспективы прогнозного регулирования развития экономического потенциала территорий.

Ключевые слова: прогнозирование, регулирование, экономическое развитие, региональный уровень, программно-регулирующий подход, моделирование, целевые комплексные программы, экономический потенциал.

ANNOTATION

O. Muratov. Predicting the socio-economic development of Ukraine. - The manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.03 - economics and management of national economy. - Institute of market, economic and environmental research of Ukraine. Odessa, 2016.

Dissertation is devoted to forecasting and regulation of economic development at the level of political subdivisions of the country. The paper formulated theoretical propositions forecasting organization in public administration national economy and priorities of application software and the regulatory approach at the regional level. A comprehensive approach to assessing the economic development mezosystem as components of the national economy, thus allowing for decentralization in terms of equal access to budget resources required for the implementation of socio-economic development. Organizational-economic mechanism of realization of programs, which provides for a system of legal, administrative and economic regulators is an important element of their implementation. Methodical approach to forecasting and regulation of Ukraine's economic development, based on a sample of forecast indicators of economic development and innovative research methods of economic regulation systems; improved modeling of economic calculations for predicting and adjusting economic development. Outlined potential for raising the competitiveness of regional economies based on the use of forecasting and research areas developed improvements in economic development at the regional level; reasonably provisions implementing targeted integrated programs for increasing regional competitiveness and evaluated their effectiveness; Prospects developed predictive regulation of the economic potential of the region.

Keywords: forecasting, management, economic development, regional level, program-regulatory approach, modeling, targeted complex programs, economic potential.